

Georges Remi (Hergé)

Visat núm. 19

(abril 2015)

per Salem Ajmi

Georges Prosper Remi, més conegut com a Hergé, va néixer a Brussel·les el 22 de maig de 1907. Era un nen inquiet i curiós pel món que l'envoltava, i l'única manera d'aconseguir que estigués quiet era donar-li llapis i paper. Qui s'hauria pogut imaginar aleshores que aquesta estratègia parental despertaria la seva vocació pel dibuix i que esdevindria l'historietista més conegut d'Europa? *Les aventures de Tintín i Milú* han estat traduïdes a més de setanta idiomes i, d'ençà de la primera publicació, se n'han venut més de 230 milions d'exemplars arreu del món.

El 1914, en plena Primera Guerra Mundial, va començar a anar a l'escola i a omplir de dibuixos els marges de les pàgines dels quaderns. Va rebre una educació laica, tant de l'escola, com del grup d'escoltes del qual formava part. Tanmateix, el 1920, a dotze anys, el seu pare va decidir inscriure'l a l'Institut Saint-Boniface de Brussel·les, on Remi va fer «humanitats modernes» en el marc dels estudis secundaris. A banda d'aquesta petició, el seu pare també va demanar-li que abandonés el grup d'escoltes laics al qual pertanyia i que s'adherís als escoltes catòlics de Saint-Boniface. Aquesta decisió va ser molt difícil per a l'adolescent, però tant l'escoltisme, com l'educació religiosa que va rebre a partir d'aquell moment van marcar el futur Hergé i la seva obra.

Durant la infantesa i la joventut va llegir Hector Malot —*Sans famille* (Sense família)—, les faules de La Fontaine il·lustrades per Benjamin Rabier, *Els tres mosqueters*, d'Alexandre Dumas, i *Le Général Dourakine* (*El general Dourakine*), de Sophie de Ségur, entre d'altres. No va ser fins més endavant que va llegir Proust, Balzac i Barthes. Però curiosament, Remi va assegurar no haver obert mai un sol llibre de Jules Verne, l'escriptor amb qui segurament podríem establir més paral·lelismes.

El 1922, Remi va començar a col·laborar amb la revista nacional del moviment escolta belga *Le Boy-Scout* —més endavant *Le Boy-Scout belge*—, en què feia historietes il·lustrades breus. A divuit anys, amb els estudis acabats i sense desvincular-se de *Le Boy-Scout belge*, va començar a treballar al departament de subscripcions del diari belga *Le Vingtième Siècle*, catòlic i ultraconservador.

El 1926, el jove dibuixant va signar per primer cop amb el pseudònim Hergé, format a partir de la inversió de les seves sigles i escrit segons el so de les lletres R i G en francès. Ho va fer en les historietes il·lustrades de *Les Aventures de Totor, C. P. des hannotons* (Les aventures de Totor, cap de la patrulla dels borinots) que es van publicar periòdicament a *Le Boy-Scout belge*. Aquell mateix any el van cridar a fer el servei militar, el qual va complir sense deixar de dibuixar les entregues de Totor.

Un cop acabat el servei militar, Hergé es va reincorporar a *Le Vingtième Siècle*, que tenia un nou director, l'abat Norbert Wallez, admirador de Mussolini, que havia emprès nous projectes i, tenint en compte la trajectòria del jove artista, volia comptar amb ell: Hergé es va fer càrrec del fotogravat, la fotografia i la il·lustració de *Le Vingtième Littéraire et Artistique*, un suplement artístic i literari que s'havia de publicar cada diumenge. Satisfet amb el seva feina, la tardor de 1928 Wallez li va

proposar un altre projecte, que consistia a encarregar-se íntegrament de la il·lustració i la redacció de *Le Petit Vingtième*, un suplement infantil il·lustrat que s'havia de publicar cada dijous i que el jove dibuixant va estrenar amb *L'extraordinaire aventure de Flup, Nénesse, Poussette et Cochonette* (L'extraordinària aventura de Flup, Nenès, Cotxet i Porquet). Aquesta oportunitat laboral coincideix amb els primers contactes que Hergé va tenir amb el còmic nord-americà per mitjà del corresponsal de *Le Vingtième Siècle* a Mèxic, els quals van suposar el punt d'inflexió en la carrera del dibuixant.

Així, doncs, el 10 de gener de 1929 *Le Petit Vingtième*, «sempre atent a complaure els seus lectors», envia «a la Rússia soviètica un dels seus millors reporters: Tintín». Per tant, *Tintín al país dels soviets* va ser la primera aventura de l'intrèpid reporter i el seu acompanyant fidel, Milú. Aquest primer viatge tenia com a destinació la Rússia bolxevic; així ho volia el director de la publicació, i l'historietista no el va pas decebre. Hergé va reproduir els estereotips i la imatge que gran part de l'Europa occidental tenia de l'Europa oriental, patró que es va repetir en algunes de les aventures següents del jove reporter.

Les històries de Tintín, sobretot les primerenques, encarregades pel pare Wallez, tenen un aire paternalista i moralista molt marcat. Després de les crítiques que va rebre *Tintín al país dels soviets*, Hergé volia enviar el reporter a Amèrica a denunciar els mals del capitalisme estatunidenc per estar en paus amb el públic, però el Ministeri de les Colònies es va posar en contacte amb el director del diari perquè publicés una sèrie de reportatges positius sobre el Congo belga. I el 5 de juny de 1930 es va publicar la primera entrega de *Tintín al Congo*, segurament l'aventura del reporter belga que ha suscitat més polèmica al llarg dels anys.

A les històries de Tintín es presenten els valors del reporter com l'exemple a seguir, en contraposició amb els dels antagonistes de la història, un tret propi dels relats de ficció en què apareix un heroi. Tintín, però, transcendeix la ficció i posa un peu en la realitat: les seves aventures sovint se situen en un context real, però la visió que mostren ha estat interpretada com a racista per alguns sectors.

Als anys trenta, el còmic era un gènere completament nou, tant a Europa com a la resta del món. Si bé és cert que alguns diaris estatunidencs ja publicaven historietes il·lustrades amb diàlegs, les historietes eren breus i de caràcter humorístic. Així, doncs, amb *Les aventures de Tintín* es pot dir que neix la *bande dessinée* compromesa, amb el clar objectiu d'analitzar el clima polític i social del moment. Era l'època dels corresponsals de renom, com ara Albert Londres, Joseph Kessel i Henri de Monfreid, periodistes que no només transmetien les notícies des dels indrets més exòtics i perillosos del planeta, sinó que sovint en formaven part.

Hergé va crear tot un món entorn de Tintín i sempre va tenir molta cura en tots els detalls de la seva obra per oferir als lectors un document versemblant. *Les aventures de Tintín* s'han arribat a comparar amb una etnologia, però cal tenir present que no ho són, i el fet que no ho siguin no treu valor al conjunt de l'obra d'Hergé. *Les aventures de Tintín* conformen un testimoni històric de gran valor no pas perquè ens expliquin objectivament com eren els pobles on transcorrien les proeses del periodista, sinó perquè ens permeten conèixer la manera de la qual un sector molt ampli de l'Europa occidental —majoritàriament capitalista, catòlic i conservador— percebia i presentava la resta del món —com ara les colònies o els països amb una cultura i un sistema polític diferents del que ells preconitzaven.

A mesura que l'obra evoluciona, l'artista també; en conseqüència, si la primera història criticava les maldats del comunisme, *Tintín a Amèrica* critica les del capitalisme. Les històries de Tintín no han tingut sempre un contingut polític. El 1940, quan les forces alemanyes van ocupar Bèlgica, moltes publicacions van haver de tancar, com *Le Vingtième Siècle*, tot i que era un diari d'una ideologia afí al feixisme. Aleshores, a Hergé només li van quedar dues alternatives: deixar de treballar o continuar exercint sota el control nazi. L'historietista va triar la segona opció i va continuar

publicant els relats de Tintín al diari col·laboracionista *Le Soir*, la qual cosa va suposar que, acabada l'ocupació, el titllessin de simpatitzant dels nazis. És evident, però, que no ho era. Precisament les obres pertanyents a l'època de l'ocupació alemanya de Bèlgica (1940-1945), que inclouen els títols que van des de *L'estel misteriós* fins a *El Temple del Sol*, estan desproveïdes completament de contingut polític. És l'època que les aventures del reporter s'allunyen de la realitat, l'eviten, i el moment que l'autor desenvolupa la temàtica fantàstica com a mecanisme d'evasió. Això, sens dubte, diu molt de la ideologia de l'autor.

Les entregues immediatament posteriors a l'ocupació nazi, situades en el context de la fi de la Segona Guerra Mundial i el principi de les tensions entre els Estats Units i la Unió Soviètica, recuperen el caràcter reivindicatiu, però amb un punt de vista diferent de l'inicial. De fet, Hergé es va justificar alguna vegada de la visió reduccionista de les primeres aventures del reporter al·legant que en un moment donat de la història ser catòlic volia dir ser antibolxevic i antisemita. D'una banda, ell no havia estat als llocs que descrivia i, per tant, sovint disposava únicament de la informació que donaven les enciclopèdies i els diaris; de l'altra, treballava per a un mitjà amb una ideologia ben clara i havia de complir l'encàrrec que li demanaven.

Tintín és l'obra mestra d'Hergé, el fill que mai no va tenir, una obra que va cultivar al llarg de més de cinquanta anys fins a la mort, el 3 de març de 1983, que no li va deixar acabar l'àlbum *Tintín i l'Art-Alfa* (1986), publicat pòstumament. L'autor, que va comparar les seves vinyetes amb els plans d'una pel·lícula, considerava que el gènere que conreava s'apropava més al cinema que no pas a la novel·la. Molt probablement, doncs, Hergé, que mai va aspirar a ser considerat un escriptor, se sorprendria de saber que molts atorguen l'estatus de novel·la gràfica a les aventures del reporter.

L'esperit del conjunt de relats de Tintín s'ha arribat a comparar amb la mirada visionària de Jules Verne. Tot i que el Michel Ardan de Verne anés a la Lluna gairebé un segle abans que Tintín, l'intrèpid reporter belga, que sempre intentava avançar-se a l'actualitat, va trepitjar-la quinze anys abans que Neil Armstrong. Com Verne, Hergé va disfressar la ficció amb nombroses referències a la ciència i les proves empíriques.

Pel que fa a Tintín, el reporter representa els valors de la lleialtat, l'honestedat, la justícia i l'exactitud, propis de l'esperit escolta de l'autor. Casat dues vegades, el 1932 amb Germaine Kieckens i el 1977 amb Fanny Vlamincq, mai no va perdre el contacte i l'amistat amb la seva primera dona, que visitava cada dilluns, mogut probablement per aquests valors que tant enaltia. De fet, tal com va reconèixer Hergé més d'una vegada, Tintín era el seu àlter ego, el que ell hauria volgut ser.

També podem parlar d'Hergé com un gran amant de l'art i, concretament, de l'art contemporani. Era un gran admirador de Joan Miró. Va conèixer l'obra del pintor el 1938 i va començar a cultivar la seva passió per l'art com a col·leccionista a partir de la dècada dels seixanta. Per a l'historietista, la realitat era molt important, però també gaudia somiant i meditant davant d'una pintura abstracta: «gaudeixo somiant davant d'una peça d'art abstracte [...] [com] algú pot somiar mentre observa els núvols» (*Les aventures d'Hergé: Creador de Tintín*, p. 5). De fet, l'obra d'Hergé és, en molts casos, una mostra d'art d'avantguarda. La successió de vinyetes de la primera aventura del reporter, en les quals el negre domina l'escena, però sense perdre el moviment de l'acció, en són només un exemple.

Al llibre *Tintín and the secret of literature* (*Tintín i el secret de la literatura*), l'autor, Tom McCarthy, afirma que l'obra d'Hergé és paradoxal. Considera que, d'una banda, Hergé no pot ser considerat un gran escriptor perquè presenta característiques molt més interessants que les d'un gran escriptor: darrere d'una història aparentment per a nens s'amaga un «domini de la trama, els símbols, el tema i els subtextos molt superior al que mostren els novel·listes». Però, de l'altra, també planteja que és un error considerar *literatura* un mitjà tan innovador com és el còmic, que es troba entre el dibuix i l'escriptura. Ara bé, McCarthy està convençut que el que fa que les històries de Tintín siguin dignes

de ser objecte d'estudi de la literatura és, precisament, el fet que transcorrin en un mitjà desconegut —el còmic— i fora de l'abast de la literatura entesa des d'una perspectiva purista.

A les aventures del reporter es produeix un entrecreuament continu de relats, i els buits que no omplen les paraules els omplen les magnífiques il·lustracions de l'autor. McCarthy compara la sàtira social a Tintín amb la del teatre de Molière; els personatges «rotunds i ben marcats» que apareixen a les aventures del reporter amb els de les novel·les de Flaubert o Dickens, i la subtileza del relat amb la de Jane Austen i Henry James. A més, confronta el llegat de tipus humans d'Hergé —que Balzac havia anomenat *comédie humaine* en la seva obra— amb els de Shakespeare i Chaucer.

N'hi ha que es poden mostrar escèptics davant d'aquestes comparacions, però el que és evident és que hi ha un gran nombre d'estudis que analitzen l'obra d'Hergé des de perspectives diferents i que, després de més de vuitanta anys, Tintín continua captivant infants i adults, la qual cosa demostra que aquests relats no estan restringits a una franja d'edat. Aquest èxit no pot ser fruit de l'atzar i, al cap i a la fi, la literatura és això, que una mateixa obra pugui tenir tantes lectures com lectors.

Tintín en català

El 1956 l'Editorial Joventut va començar les negociacions per adquirir els drets de les traduccions de Tintín a l'espanyol, al català, a l'asturià i al gallec. Joventut mai no havia publicat còmics: no els consideraven un gènere prou seriós, però el fundador, Josep Zandrera, va confiar en Tintín, i el 1958 en van aparèixer les primeres edicions en espanyol.

Joaquim Ventalló (Terrassa, 1899 - Barcelona, 1996), periodista de professió, polític i traductor, va conèixer l'obra d'Hergé durant els anys d'exili a França, i n'era un gran admirador. Per tant, quan es va assabentar de l'arribada de les aventures del reporter a Catalunya, va escriure una carta a l'editorial oferint-se per traduir-lo. Així, doncs, el 1964 va aparèixer la primera edició de Tintín en català, *Les joies de la Castafiore*, que aleshores era l'última entrega de les aventures de Tintín. I aquell mateix any va traduir set àlbums més.

Ventalló es va encarregar de traduir al català la col·lecció completa de Tintín, formada per vint-i-quatre àlbums, amb el pòstum *Tintín i l'Art-Alfa* inclòs, que va traduir amb 88 anys. A les seves entrevistes sempre feia referència a la tasca de traductor de Tintín, de la qual se sentia profundament orgullós, i va escriure diversos articles commemoratius amb motiu dels aniversaris de la primera entrega del reporter i també amb motiu de la mort d'Hergé.

Pel que fa a l'acollida de Tintín en català, se n'han venut més de quatre milions d'exemplars, amb una mitjana de tretze edicions per àlbum. L'èxit del reporter a casa nostra, doncs, és indiscutible.

Bibliografia

CASTILLO, F. *Tintín-Hergé: Una vida del siglo XX*. Madrid: Fórcola Ediciones, 2011, 384 p.

FARR, M. [2007]. *Les aventures d'Hergé: Creador de Tintín*. Traducció de Núria Ribera. Barcelona: Editorial Zandrera Zariquiey, 2009, 127 p.

MCCARTHY, T. *Tintin and the Secret of Literature*. Londres: Granta, 2006, 240 p.

SADOUL, N. *Converses amb Hergé*. [1975]. Traductor Joaquim Ventalló. Barcelona: Editorial Joventut, 1986, 141 p.

VINYES i ROIG, P. «I de sobte arriben en Tintín, en Milú i el capità Haddock...». A: *Visca la República! : Joaquim Ventalló, periodista, polític, poeta i traductor*. Barcelona: Duxelm Editorial,

2010, p. 137-146.

«L'essentiel à propos de Tintin et Hergé». A: *Tintin* [en línia].

<<http://fr.tintin.com/essentiel/index/id/40/page/79>> [Consulta: 2 març 2015].

«Hergé». A: *Tintin* [en línia]. <<http://fr.tintin.com/essentiel/index/id/40/page/81>> [Consulta: 2 març 2015].

?

?